

DE
INVENIENDA LINEA CURVA,
QUE IN
CORPORE LIQUIDO MOTA MINIMAM
PATITUR RESISTENTIAM.

DISSERTATIO,

Quam

Conf. Ampliss. Facult. Philos. Aboëns.

PRÆSIDE

MAG. GUST. GABR. HÅLLSTRÖM,

PHYSICES PROFESS. REG. ET ORDIN. ATQUE REG. SOCIET.
OECON. FENN. MEMBRO.

PRO GRADU PHILOSOPHICO

publice examinandam proponit

JACOBUS WEGELIUS,

Ostrobothniensis.

In Audit. Majori die 19 Maii MDCCCLII,

Horis a. m. solitis.

ABOÆ, typis Frenckellianis.

/8.

VIRO

ADMODUM REVERENDO atque PRÆCLARISSIMO
DOMINO MAGISTRO

ESAIÆ WEGELIO,

*Præposito atque Pastori Ecclesiarum, quæ Deo in Wörð
colliguntur, meritissimo.*

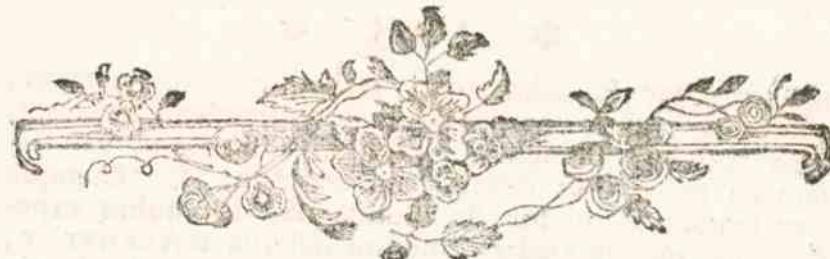
PARENTI OPTIMO!

Plura & majora sunt, Pàrens Indulgentissime! beneficia paterna, quæ Tibi deheo, quam ut ea vel verbis persequi, multo minus persolvere unquam possim. Has igitur pagellas Tibi consecrans, ut eas, tanquam pignus summae pietatis animique gratissimi, hilari benignoque, quo soles, vultu accipias, supplex oro atque obteftor, ad cineres permanfurus.

PARENTIS OPTIMI

filius obfrequentissimus

JACOBUS WEGELIUS.

Si figura plana curvilinea, quæ diametro est prædita, & duas juxta hunc diametrum habet partes perfecte similes & æquales, in aqua secundum directionem diametri movetur, resistentiam patitur, illamque diversam pro diversis angulis incidentiæ, quibus curva aquæ impingit. Inveniri itaque forsitan posset talis curvatura figuræ, quæ minimam pateretur resistentiam. Ut vero hæc disquisitio succedat, lex, secundum quam minuitur resistentia aquæ pro diminutis angulis incidentiæ, cognoscatur necesse est. A priori quidem demonstrarunt plures Mathematici celeberrimi (*) resistentiam aquæ rationem sequi duplicitam sinus anguli incidentiæ, & hanc legem ad inveniendam resistentiam in figuras planas & corpora solida applicarunt. Considerarunt autem aquam uti congeriem particularum minimarum solidarum, quæ

A

nulla

(*) DE L'HOPITAL in *Mem. de l'Acad. Roy. des Sciences de Paris* 1699, pag. 147. JOH. BERNOULLI in *Essai d'une nouv. theorie de la manoeuvre des vaisseaux*, Basle 1714, Cap. I, § 1. BOUGUER in *Traité du navire*, Paris 1746, L. III, Seçt. I, Chap. II, §. 1. LEONH. EULER in *Scientia naval. Petrop.* 1749, Part. I, Cap. 5, § 474.

sulla vi inter se cohærerent, tacite simul supponentes, particulas aquæ, ne sequentium resistentiam mutarent, mox post impulsionem vel omnino evanescere, vel saltem ita reflecti, ut ceteris non occurrant (*). Cumque hæc hypothesis minime sit admittenda, docentibus experimentis, quæ in Gallia communis sollertia D'ALEMBERT, DE CONDORCET & BOSSUT (**), nec non in Anglia VINCE, instituerunt, resistentiam aquæ in motu obliquo ceteris paribus non diminui in ratione quadrati Sinus anguli incidentiæ; theoria illa resistentiæ vulgaris nullius in praxi est usus. Experimentis itaque invenienda erat nova lex resistentiæ, naturæ rei magis apta, taliaque anno 1794 instituit classis nostræ bellicæ Præfectus gener. FREDR. H. A. CHAPMAN. Ex iis hanc pro determinanda resistentia aquæ deduxit regulam, ut facto angulo incidentiæ $= w$, & Sinu toto $= 1$, quantitas $\sin 45^\circ + \sin w^2 - \frac{1}{2} \cos w$, si w non excedit 45° , sed pro $w > 45^\circ$ quantitas $\frac{1}{2} + \frac{1}{2} \sin w \left(\sin 45^\circ - \frac{1}{2} \sin w \right)$ ducta in aream projectionis linearum, cui resistit aqua, orthogonalis in illa linea, quæ directio-

(*) Cfr. *Essai d'une nouvelle theorie de la resistance des fluides*, par D'ALEMBERT, Paris 1752, introd. pag XXIII; SAM. VINCE in *Philosophical transactions of the royal Soc. of London* 1798, & in *Annalen der Physik*, herausgeg. von L. W. GILBERT, Halle 1800, 4 B. 1 St. pag. 34.

(**) Vide: *Nouvelles experiences sur la resistance des fluides*, par D'ALEMBERT, DE CONDORCET & BOSSUT; Paris 1777; Chapt. V, Sect. IV, pag. 175.

rectioni motus normalis est, sumtæ, proportionalis sit resistentia *). Observavit allatas formulas resistentiæ valere, si planum quoddam in situ vel horizontali vel verticali movetur.

Ad inveniendam figuram plani, quod minimam patiatur resistentiam, leges has Chapmanianas bona lectoris venia jam applicabimus. Cum autem minor sit resistentia pro minoribus angulis incidentiæ, per se patet, illam tantum in hac quæstione esse adhibendam regùlam, quæ supponit $w > 45^\circ$.

Sint (Fig. 1) AC & AB axes coordinatarum orthogonalium in plano, quod horizontaliter in directione axis AC movetur, & ipsæ coordinatæ $AP=x$ atque $PM=y$. Sumta $Pp=dx$, atque ductis pn & mn rectis PM & AP parallelis, nec non facto arcu $BM=s$; erit $Mm=-dy$, & $Mn=ds$. Cum sit mn motus directioni parallela, erit Mnm angulus incidentiæ aquæ in elementum curvæ Mn , adeoque ang. $Mnm=w$. In triangulo vero mMn est $ds:-dy::1:\sin w$, & $ds:dx::1:\cos w$, quare habetur $\sin w = -\frac{dy}{ds}$ & $\cos w = \frac{dx}{ds}$. His valoribus substitutis, factoque $\sin 45^\circ=a$, erit quantitas resistentiæ in elementum ds , cuius projectio orthogonalis in ordinata y est $-dy$, hæc: - $\left(a + \sin w^2 - \frac{1}{2} \frac{dx}{\cos w} \right) dy = \frac{ds dy}{2 dx}$

A 2

(*) Cfr. Kongl. Vetenfks. Acad. nya Handlingar, Tom. XVI, för år 1795, 2 quart.

$\equiv \frac{dy^3}{ds^2} - ady$. Expressio autem hæc evanescit adeoque minima evadit facta $dy = 0$, quod indicat fieri y constantem, & quidem in casu minimæ resistentiæ $y = 0$; unde apparet planum quæsitum absolute minimæ resistentiæ non posse inveniri.

Felicius vero succedit disquisitio, si areæ plani moti simul ratio habeatur. Quæratur scilicet talis curva $BMCD$, que inter omnes curvas ejusdem constantis areæ puncta fixa B & C conjungentes, minimam patiatur resistentiam, quando in aqua secundum directionem AC movetur. Ante vero quam hanc disquisitionem suscipiamus, sequens præmittere debemus.

LEMMA. *Inter omnes lineas curvas, ad eandem datam abscissam relatas, in quas idem valor expressionis indefinite W competit, determinare eam, in qua expressio alia V sit minima vel maxima.*

Solutio. Expressis quantitatibus W & V , quæ nullas alias variabiles nisi coordinataes orthogonales x & y cum earum fluxionibus continebunt, formula integrali indefinita, ponatur in illis, pro $d\alpha$ constante, $ay = pdx$, $dp = qdx$, $dq = rdx$, $dr = sdx$, &c; quo facto eæ in talem formam $\int Z dx$ reductæ habentur, ut sit $W = \int Z dx$ & $V = \int Z' dx$, existente Z , ut etiam Z' , functione aliqua quantitatuum x , y , p , q , r , &c. Erunt autem tum fluxiones dZ & dZ' hujus formæ: $dZ = Mdx + Ndy + Pdp + Qdq + Rdr + Sds + &c.$, & $dZ' = M'dx + N'dy + P'dp + Q'dq + R'dr + S'ds + &c.$, e quibus formentur quan-

quantitates $L = N - \frac{dP}{dx} + \frac{d^2Q}{dx^2} - \frac{d^3R}{dx^3} + \frac{d^4S}{dx^4}$ — &c., &

$Z = N - \frac{dP'}{dx} + \frac{d^2Q'}{dx^2} - \frac{d^3R'}{dx^3} + \frac{d^4S'}{dx^4}$ — &c., deter-

minabitque curvam quæstam hæc æquatio: $\alpha L + \beta Z = 0$,
denotantibus α & β quantitatibus aliquibus constanti-
bus (*).

In disquisitione nostra præsenti communis illa quan-
titas est area $\int y dx$, quare ponenda est $W = \int y dx =$
 $\int Z dx$, ut habeatur $Z = y$, $dZ = dy$, adeoque $N = 1$,
 $P = 0$, &c. = 0, & $L = 1$. Cumque esset resistentia in
elementum curvæ $ds = \frac{ds dy}{2dx} - \frac{dy^3}{ds^2} - ady$, in totam
curvam s erit resistentia $= \int \left(\frac{ds dy}{2dx} - \frac{dy^3}{ds^2} - ady \right)$,
quæ minima evadet. Facta itaque $dy = pdx$, erit
 $\int \left(\frac{ds dy}{2dx} - \frac{dy^3}{ds^2} - ady \right) = \int \left(\frac{1}{2} p \sqrt{1 + p^2} - \right.$
 $\left. \frac{p^3}{1 + p^2} - ap \right) dx = V = \int Z' dx$, adeoque $Z' =$

A 3.

5

(*) Vide hujus æquationis demonstrationem, quam brevitas causa omisimus, in libro qui inscribitur: *methodus inveniendi lineas curvas maximi minime proprietate gaudentes*, auctore LEONH. EULERO. Lausanne & Genevæ 1744, 4. Cap. V, Prop. IV, pag. 184 seqv.

$\frac{1}{2} p \sqrt{1+p^2} - \frac{p^3}{1+p^2} - ap, \text{ & } dZ' = \frac{(1+2p^2)dp}{2\sqrt{1+p^2}}$
 $= \frac{(3+p^2)p^2 dp}{(1+p^2)^2} - adp.$ Hinc videtur esse $N=0; P' = \frac{1+2p^2}{2\sqrt{1+p^2}} -$
 $\frac{(3+p^2)p^2}{(1+p^2)^2} - a; Q=0, \text{ & } C=0,$ adeoque $L' = -$
 $\frac{dP'}{dx},$ & pro curva quæsita $\alpha - \frac{\beta dP'}{dx} = 0,$ seu $\frac{\alpha}{\beta} dx$
 $= dP',$ unde integrando obtinetur $\frac{\alpha}{\beta} \cdot x = P' + C =$
 $\frac{1+2p^2}{2\sqrt{1+p^2}} - \frac{(3+p^2)p^2}{(1+p^2)^2} - a + C.$ Si autem in B est
 $w=0,$ ob $Tg w = -p,$ pro $x=0$ fit $p=0,$ adeoque
 in hoc casu $0 = \frac{1}{2} - a + C,$ seu $-a + C = -\frac{1}{2};$ qua facta
 correctione habetur $\frac{\alpha}{\beta} \cdot x = \frac{1+2p^2}{2\sqrt{1+p^2}} - \frac{(3+p^2)p^2}{(1+p^2)^2} - \frac{1}{2}.$

Quum ulterius sit $dy = pdx,$ habetur integrando
 $\frac{\alpha}{\beta} \cdot y = \frac{\alpha}{\beta} \cdot px - \frac{\alpha}{\beta} \int x dp = \frac{(1+2p^2)p}{2\sqrt{1+p^2}} - \frac{(3+p^2)p^3}{(1+p^2)^2}$
 $- \frac{1}{2}p - \int \frac{(1+2p^2)dp}{2\sqrt{1+p^2}} + \int \frac{(3+p^2)p^2 dp}{(1+p^2)^2} + \frac{1}{2}p =$
 $\frac{(1+2p^2)p}{2\sqrt{1+p^2}} - \frac{(3+p^2)p^3}{(1+p^2)^2} - \frac{1}{2}p\sqrt{1+p^2} + \frac{p^3}{1+p^2}$
 $+ D =$

$$+ D = \frac{p^3}{2\sqrt{1+p^2}} - \frac{2p^3}{(1+p^2)^2} + D. \text{ Facta jam } AB = r,$$

pro $y = 1$ evadit $p = 0$, adeoque $\frac{\alpha}{\beta} = D$, qua facta

$$\text{correctione prodit } \frac{\alpha}{\beta}. y = \frac{p^3}{2\sqrt{1+p^2}} - \frac{2p^3}{(1+p^2)^2} + \frac{\alpha}{\beta}.$$

Cum sit $p = -Tg w$, erit pro curva quæsita BMC

$$x = \frac{\beta}{\alpha} (2 \sin w^4 - 3 \sin w^2 - \frac{1}{2} \cos w + \frac{1}{\cos w} - \frac{1}{2}), \&$$

$$y = 1 + \frac{\beta}{\alpha} \left(2 \sin w^3 \cos w - \frac{\sin w^3}{2 \cos w^2} \right).$$

Ordinata y decrescere debet crescente abscissa x ; quare patet, quantitate in $\frac{\beta}{\alpha}$ esse debere negativam, & quidem talem, ut fieri queat $y = 0$. Hoc autem accidere debet quando quantitas $2 \sin w^3 \cos w - \frac{\sin w^3}{2 \cos w^2}$ est maxima. Sumtis itaque ejus fluxionibus eruitur

$$6 \sin w^2 \cos w^3 dw - 2 \sin w^3 dw - \frac{3 \sin w^2 dw}{2 \cos w} - \frac{\sin w^4 dw}{\cos w^2} = 0,$$

unde invenitur $\cos w^6 - \frac{1}{4} \cos w^3 - \frac{1}{4} \pi \cos w^2 - \frac{1}{4} = 0$. Hujus autem æquationis radix una realis est $\cos w = 0,7744648 = 0$, unde invenitur $w = 39^\circ 14' 36,5''$; quo valore adhibito evanescere debet y . Erit itaque

QED.

$\alpha = 140,1811$. $\frac{\beta}{\alpha}$, adeoque $\frac{\beta}{\alpha} = -5,52181$, nec non

$$x = 5,52181 \left(1 - 2 \sin w^4 + 3 \sin w^2 - \frac{1}{Cof w} + \frac{1}{2} Cof w \right),$$

$$\text{atque } y = 1 - 5,52181 \left(2 \sin w \ Cof w - \frac{\sin w^3}{2 Cof w} \right),$$

Harum æquationum ope per puncta construi potest curva quæsita; inveniuntur enim tales correspondentes x & y , quales sequens præbet tabula:

w	x	y
0°	0,0000000	1,0000000
5°	0,0935980	0,9945307
10°	0,3623390	0,9579586
15°	0,7712539	0,8663584
20°	1,2657890	0,7104545
25°	1,7768865	0,4982182
30°	2,2270135	0,2646439
35°	2,5361734	0,0693548
39° 14' 36,5"	2,6300600	0,0000000

Curvam hac constructione inventam attentius considerantes, invenimus arcum circuli alicujus in eam proxime incidere. Hujus vero circuli centrum & radius sequenti modo facile determinantur. Producta recta BA ad E , atque erecta huic normali EF , sit F centrum illud. Factis itaque $EF = a$, $AE = b$, & radio $= r$, erit ex natura circuli: $r^2 = (a+x)^2 + (b+y)^2$. Ut determinentur a , b & r , assumamus in tribus punctis hunc circulum in curvam incidere, pro quibus punctis sit $x = x_1$; x_2 ; x_3 & $y = y_1$; y_2 ; y_3 .

Si

Si horum valorum fit substitutio, tres habentur aequationes sequentes:

$$r^2 = (a+x_i)^2 + (b+y_i)^2;$$

$$r^2 = (a+x_n)^2 + (b+y_n)^2;$$

$$r^2 = (a+x_m)^2 + (b+y_m)^2;$$

unde exterminando r obtinentur.

$$x^2 - x^2_n + y^2 - y^2_n + 2a(x_i - x_n) + 2b(y_i - y_n) = 0$$

$$x^2_n - x^2_m + y^2_n - y^2_m + 2a(x_n - x_m) + 2b(y_n - y_m) = 0$$

Exterminando ulterius quantitatem b invenitur

$$a = -\frac{1}{2} [(x^2_i + y^2_i)(y_n - y_m) - (x^2_n + y^2_n)(y_i - y_m) + (x^2_n + y^2_m)(y_i - y_n)] : [x_i(y_n - y_m) - x_n(y_i - y_m) + x_m(y_i - y_n)], \text{ qua cognita eruantur}$$

$$b = -\frac{1}{2} \cdot \frac{x^2_i - x^2_n - y^2_i - y^2_n + 2a(x_i - x_n)}{y_i - y_n}, \text{ atque}$$

$$r = \sqrt{(a+x_i)^2 + (b+y_i)^2}.$$

Si jam hic circulus cum curva in punctis B , M & C , ubi est $w = 0$, $w = 20^\circ$ & $w = 39^\circ 14' 36''$ respectivae, coincidet, habentur e tabula computata valores sequentes:

$$x_i = 0; x_n = 1,2657895; x_m = 2,630065;$$

$$y_i = 1; y_n = 0,71045455; y_m = 0;$$

quibus adhibitis inveniuntur

$$a = 0,6012031; b = 4,539805; r^2 = 31,050074.$$

His valoribus in aequatione: $r^2 = (a+x)^2 + (b+y)^2$ adhibi-

fibitis, & desumta magnitudine abscissa x e tabula antecedente, invenitur in circulo correspondens y , ut etiam eius differentia ab ordinata y in curva constructa, ut in sequente videtur tabula:

x	y	Differentia
0,	1.	0.
0,0935980	0,9890	+ 0,0055
0,3623390	0,9485	+ 0,0094
0,7712539	0,8608	+ 0,0055
1,2657890	0,7104	0,
1,7768865	0,4995	- 0,0013
2,2270135	0,2614	+ 0,0032
2,5361734	0,0653	+ 0,0040
2,6300600	0,	0.

Cum hinc jam appareat, circulum inventum aut in curvam minimae resistentiae incidere, aut ne centesima quidem parte latitudinis AB ab illa distare; concludimus in praxi circulum sine errore notabili adhiberi semper posse. Quo major sumitur AB , eo quoque est major distantia inter circulum & curvam minimae resistentiae. Attamen, si ad naves etiam majores, quarum maximam latitudinem = 50 ped. Svecan. assumimus, haec curva applicatur, distantia maxima a circulo non est major, quam ut negligi queat. Inferendo enim exempli causa 1:0,0094 : $AB = 25$ ped. : 0,235 ped., invenitur error 2,35 pollicum, si arcus circularis adhibetur.

